

Otázka: Antická filosofie

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): pajanos

Antická filozofie

- Z hlediska historie: období starého Řecka a starého Říma
- Periodizace: časově toto období zahrnuje cca 1200let (6. a 7. st. Př. Kr.)

Antika - jeden ze 2 zákl. pilířů evropské vzdělanosti (druhým je křesťanství)

- období - kosmologická filozofie => sjednocující prvek = hledání prazákladu (hledají pralátku, ze které všechno vzniklo)
- období - antropologická filozofie => filozofie se obrací k člověku (1. antropologický obrat ve filozofii = obrat k člověku). Sofisté, Sokratovy školy.
- období - systematická filozofie

Snaha o utřídění dosavadních znalostí. Aristoteles - systematik, Platon

- období - helénistická filozofie - hledání smyslu lidské existence

-skepticismus,...

Marcus Aurelius - stoicismus - nejuniverzálnější filozofie

Proč vznikla 1. evropská filozofie v Řecku?

- Vynikající poloha, obchod

Předpoklady vzniku fil. V Řecku

- Nejbohatší území té doby
- Styk středomořské a východní kultury => bohatlo z obchodu s nimi
- Praktické předpoklady: praktické potřeby, nutnost zlepšovat obchod (kompas...)
- Řecké náboženství (nebylo jednotné, ale pluralitní -> různorodost -> konkurence -> rozvoj)

Základní rysy antické filozofie

- Snaha o rozumový výklad světa a člověka v něm
- Méně praktická a více teoretická
- Úsilí o systematizaci dosavadních znalostí lidstva

I. KOSMOLOGICKÁ FILOZOFIE

Fil. Otázka: Z čeho a jak vznikl svět?

1. Mílétská filozofická škola (Mílétos - město)

Všichni filozofové tohoto města:

-**Thales** (625-545) - velký cestovatel, procestoval celý Egypt, poznal nové vynálezy => čerpal z vých. Filozofie => astronomické znalosti, předpověděl jednu bitvu na den i hodinu). Byl i matematik (Tháletova věta) => spočítal výšku pyramid.

Podle něho: Sjednocující princip a pralátka = voda

-Anaximandros

Podle něj je pralátka apeiron = neurčité, neomezené (nelze to specifikovat, nekonečno, absolutno)

Vysvětlil pohyb Země, že je v prostoru.

Anaximénes

Za sjednocující princip jsou vzduch, pralátka je podle něj vzduch (z něj vítr ->oblaka ->voda->kameny)

2. **Pýthagorás** a jeho škola = Pythágorijci

Pocházel z ostrova Samu (Samos)

Matematik a filozof

Členem uskupení orfikové (podle Orfea)

Tělo považují za hrob duše, duše se musí osvobodit

Domníval se, že to, co je neurčité (apeiron) tak neexistuje

->řecky hranice (mez) - peran -> dává tvar a pokud to nemá tvar, neexistuje (pokud ano=> můžeme změřit=> matematik) => základem všeho je číslo (geometrická veličina)

-obrazným vyjádřením toho, jak je uspořádán svět, je hudba (mezi tony jsou číselné vztahy, stejně jako kolem našeho světa) => hudba sfér. - vesmír (kosmos) je harmonicky uspořádán jako hudba

-tvrdil, že smysl pro harmonii nemá každý => musí na tom pracovat

3. **Elejská škola (dle osady „Elea“ - Ita)**

- **Xenofanés z Kolofánu** – kritik antropomorfního náboženství – lidé dávají bohům lidskou podobu – „*Skutečná bůh, má-li být neomezený, musí být pouze jeden*“ – pokud by byli 2, už by se omezovali, musí být nehybný (kdyby se hýbal, potřeboval by prostor), vše prostupující (je všude); působí na nás myšlením
- **Parmenidis z Elei** – „*Nebytí není*“ – jest pouze bytí
- tvrdil, že jde-li nám o pravdu, je třeba řídit se rozumem
- smysly nás klamou (optický klam, fata morgana)
- **Zenón z Elei** – žák Parmenida
- obhajoval učení svého učitele před kritiky
- **aporie** – logické paradoxy
- Achilles a želva – „půlení“
- „*Neexistuje pohybu*“ – vyvrátil Diogenes – prošel se -> pohyb existuje, „letící šíp“
- nesmyslné, komické, ale dokazují teorii argumentace

bez školy:

- **Herakleitos z Elézu** (Malá Asie)
- nezavrhuje nebytí -> vše musí existovat
- bytí i nebytí tvoří elementy dění – vznikají a zanikají
- podobnost s řekou (Lao`c) – nikdy nevstoupím 2x do téže řeky
- základ světa/pralátka – **oheň** – z něho vznikl svět
- teorie 4 živlů
- nic nemá trvání; všechno plyne = „**Panta Rhei**“

4. Atomisté

- Démokritos - zdědil velký majetek, který vložil do vzdělávání sebe a žáků
- dosáhl „Encyklopedického vzdělání“ - všestrannost
- atom - zákl. stavební jednotka světa, vznikají shlukováním molekul
- dle určitých klíčů se z atomů skládá vše - i duše
- začínají se ptát na etiku a morálku
- ataraxia = blaženost, stav spojení mysli - cíl života člověka
- nic mě netrápí, po ničem netoužím
- k blaženosti vede pohrdání smyslovými požitky, uspokojování mysli
- > navázal epikureismus

II. ANTROPOLOGICKÁ FIL.

- obrat k člověku

• Sofisté

- = učitelé moudrosti, mudrci
- periklova doba, 5. st. př. Kr. - „zlaté obd.“
- centrum - Atény
- putovali a vyučovali (rétoriku)

- zastánci subjektivní pravdy
- + : - poprvé obrátili centrum fil. k člověku
- propracovali a zdokonalili mluvený projev
- upozornili na chyby svých předchůdců
- : - zdůrazňování formy, popírání obsahu

- **Protágoras** - mírou všech věcí je člověk - subjektivita, každý se dívá svými očima

- **Gorgias** - základ filozofického negativismu:
 - „*O nejsoucím, čili o přírodě*“
 - 1. nic není
 - 2. je-li něco, nelze to poznat
 - 3. poznám-li to, nemůžu to vysvětlit, říct

- **Sokrates** (469 - 399) - Athény
 - vyučen kameníkem, ale nevykonával to, vstoupil do armády (Peloponéské války, oceněn, vystoupil)
 - -> filozofie, sedával na ulici, zastavoval kolemjdoucí a zaváděl dialogy; nechtěl se zdržovat doma (manželka Xantypa - hádavá, nevraživá)
 - odsouzen k vypití jedu (bolehlav) za kritiku antiky, ale nechali ho utéct a nesměl se vrátit do Athén

x nechtěl utíkat před pravdou (i Aristoteles, ale ten utekl)

- svalnatý

- nic nenapsal, ale známe ho přes jeho žáky - Platónova díla; nepřidal si tam něco? Nepředělal je?

- měl největší vliv na celý starověk

- základní myšlenky:

1) kritika sofistů - kritizoval „jak“ formulovat

- využíval a učil dialogy (chytré otázky, kterými nachytá „protivníka“, že nemluví pravdu

2) přispěl do rozvoje etiky (nauka o morálce)

- „**daimonón**“ - „svědomí“, vnitřní hlas, nelibé stavy, když se chováme v rozporu s morálkou

- trvalá mravní hodnota člověka je založena na 4 základních ctnostech (jsem morálně dobrý člověk?) = 4 **areté**)

1. moudrost, 2. spravedlnost, 3. rozvaha, 4. statečnost

- člověk má konat dobro jenom proto, že je to dobré

- jediné, co mě může omluvit je, že nevím, co je dobro

- cílem je moudrost (neučit se poznávat dobro)

- „**Sokratovská metoda**“ - zpochybnění stanoviska druhého na základě toho, co sám v dialogu řekl

- po smrti mnoho škol - např. Kýnická

- **Platón** (429 Athény - 347)
- pocházel z přední rodiny
- ve 20 letech k Sokratovi na 8 - 9 let, po jeho smrti se vydal na cesty (Egypt, Indie,...)
- po návratu **fil. škola Académie** („chodba“) - nejdelší školská instituce v dějinách (až do 6. st. n. l. = cca 1000 let) - zrušil ji až Justinián (křesťan, byla pro něj pohanská)
- kritizoval Sofisty, převzal ale formu - dialogy
- napsal 36 dialogů
- **„Obrana Sokratova“** - interpretace Sokrata Platónem
- **„Ústava“** (= „**Políteia**“)
- koncentrace moci je nebezpečné (příběh s prstenem)
- spravedlnost = vzájemná výhodnost
- prostředkem ke štěstí je rozum
- rozlišuje 3 kategorie lidí, ve vztahu podřízenosti (vojáci, vládcí, pracovníci)
- chtěl, aby se navzájem nebouřili
- mýtus o vzniku 3 kategorií (měl by se říkat od narození): *„Bůh přimíchal do krve: vládcům zlato, vojákům stříbro, pracovníkům měď nebo železo“*
- je to dané
- 7. kniha ústavy - definuje „Mýtus o jeskyni“
- **nauka o idejích** - Platon rozlišuje 2 světy (říše) - 1. říše idejí, kterou odlišuje od říše věcí (či přírody)
- ideje nemůže ztotožnit s našimi představami

- duše: dle Platóna nesmrtelná
- princip dobra
- poznávání vzdělání (= rozpoznávání duše, co bylo předtím) je zaměřeno na říši idejí
- ukazuje se navenek
- sociologické názory - ideální stát - v něm 3 druhy občanů: 1) **vládci** - odlišovali se rozumem, 2) **strážci** - chránili první třídu (vládce), 3) **řemeslníci, obchodníci** - vytvářeli hmotné statky, živilo předchozí 2
- hledá ideálního vůdce státu - měl by být nejmoudřejší - filozof
- definoval jednotlivé etapy života dle poznatků indické fil.
- formuloval podoby vlády, zejm. ty nežádoucí:

OLIGARCHIE - vláda bohatých; nežádoucí projev demokracie

ANARCHIE - bezvládní, vláda tyrana (fašismus, komunismus)

- nástrahy v ideálním státě: žena, rodina, bohatství (to neplatilo pro řemeslníky a dělníky)
- děti by měly být vlastníky strážců, anonymita, strážci se mohou se ženami stýkat, ale nesmí mít každý jednu (jednu ženu má více strážců)
- : - podceňuje vztah ženy a muže
- likvidace neschopných
- „*k čemu by člověku bylo, kdyby získal celý svět, a přitom ušpinil svou duši*“

III. SYSTEMATICKÁ FIL.

- **Aristoteles** - žák Platóna -> chodil do školy Academia

- nar. ve Stagejře v Thrákii v rodině významného lékaře, který působil ve službě makedonských králů
- přichází do Athén
- po Platónově smrti působil jako **vychovatel Alexandra Makedonského** (Veliký)
- v Athénách založil školu (Lykeión) - zanikla
- shromáždil nejkrásnější obrovskou sbírku umění Alexandra Mak., který mu tyto předměty posílal z bojů (sbírka do značné míry zničena)
- označen za bezbožníka -> musel uprchnout z Athén
- nejvýznamnější myslitel a filozof všech dob
- považován za posledního „mudrce“ - obsáhl celé tehdejší vědění
- byl systematikem

dílo: - v duchu řeckých ideálů

- obsahuje veškerou lidskou vzdělanost
- napsal stovky knih, které vynikají racionalitou, logickým uspořádáním a kategorizací
- řada z nich se nezachovala
- do 6 skupin: 1) knihy o logice: „Organon“ (nástroj myšlení), 2) knihy o fyzice, 3) etické knihy - „Etika Nikomachova“, 4) politické, 5) spisy o literatuře a řečnictví - „Poetika 1“ - rozdělil literární druhy
- jako 1. stanovil, co jsou to **kategorie** = logické pojmy
- logika = nauka o úsudku
- **sylogismus** = výroky: 1) premisa (= předpoklad) - všichni lidé jsou smrtelní, 2) Sokrates je člověk, 3) Sokrates je smrtelník

- **teleologie** - věda, kterou vymyslel Aristoteles; nauka o cíli; = konečnou příčinou je cíl
- duše má 3 stupně: 1) vegetativní, 2) smyslová, 3) rozumová
- člověk je bytost společenská - odsouzen k tomu nebýt sám = **zoopolitikon**
- otroctví považoval za zcela přirozené

IV. HELÉNISTICKÁ FIL.

- znaky: 1) sílí vlivy východních kultur (zejm. indické)
- 2) sílí vliv nového náboženství (křesťanství)
- 3) filozofie se v tomto období zužuje na individuální etiku

EPIKURISMUS <- Epikuros (fil., 341 - 270)

- nový pojem „**slast**“ = duševní blaho = **ataraxia**
- slast je nepřítomností strasti
- báli se bohů a smrti -> pak nemohli dosáhnout ataraxie
- tvrdil, že bohové svět nestvořili a nezasahují do našich životů
- „*smrt se nás netýká, protože jsme-li tu my, není tu smrt a je-li tu smrt, nejsme tu my*“

STOICISMUS <- od slova sloupořadí

- za ideál považuje ctnost (čest)
- osvobození se do lpění na vnějších věcech, které nemáme ve své moci, jejichž ztráta nám

může způsobit strast

- představitelé: **Marcus Aurelius** („Hovory k sobě“), **Epiktétos** (otrok), **Seneca** – řečník, politik

SKEPTICISMUS

- zdrojem duševního klidu je smíření, že nemohu všechno poznat

EKLEKTICISMUS

- splývání myšlenek různých fil. škol

NOVOPLATONISMUS

- moderní oprášení Platona jeho filozofickými následníky, žáky

Konec ant. filozofie:

- 525 n. l. popraven **Boetius** – 1. poslední antický filozof, 1. šolastik

- navenek vyznával křesťanství x stoik -> popraven

- „Útěcha z filozofie“ – dílo

- 529 n. l. – císař Justinián zrušil Academii – podle něj byla pohanská